

SÄNDNINGSDATUM: 2010-10-26
PROGRAMLEDARE/PRODUCENT: THÉRÈSE AMNÉUS
KONTAKT: therese.amneus@ur.se

TYSKA
PROGRAMMANUS

PROGRAMNR: 101753/ra3

ANACONDA GESELLSCHAFT

Berlinmuren byggs, 1961-1963

Programmanus på svenska

- Thérèse Amnéus: Hej, läser ni tyska här?
- Skolklass: Ja!
- Thérèse Amnéus: Vet du varför Berlinmuren byggdes?
- Elev, kille: Berlinmuren byggdes för att hålla dem inne på östsidan så att de inte kunde fly över till västsidan.
- Elev, kille: Östbor åkte över till västsidan för att arbeta, eftersom inkomsterna var större på den sidan. Det var inte bra för ekonomin på östsidan.
- Elev, tjej: För att dela Öst- och Västberlin i två delar.
- Thérèse Amnéus: Tyskland år 1961. Mängder av människor flyr från öst till väst. DDR, Östtyskland, bestämmer sig för att stänga gränsen till väst. Men de berättar inte vad de tänker göra.
- Walter Ulbricht: Jag känner inte till att något sådant planeras
Ingen har för avsikt att bygga en mur
Ingen har för avsikt att bygga en mur
Ingen har för avsikt att bygga en mur
- Thérèse Amnéus: I juni 1961 säger alltså DDR:s statschef Walter Ulbricht, att ingen har för avsikt att bygga en mur...
Ett par månader senare, i augusti, var murbygget ett faktum. För att ta reda på mer om varför muren byggdes och hur politikerna i väst reagerade åkte jag till Berlin och ställde frågan till Hanno Hochmuth, som är historiker på Freie Universität.

Hanno Hochmuth: 1961 kom muren. Varför? Det är enkelt. Från 1949 till 1961 flydde ungefär tre miljoner människor från DDR. DDR var inget stort land, där bodde ungefär 16-17 miljoner invånare och då utgjorde tre miljoner, som flytt från DDR till Väst, en mycket betydande del. Främst eftersom det var många unga människor, som just var klara med sin utbildning och som framför allt hoppades på två saker i väst. Det ena var politisk frihet, som inte fanns i Öst, i diktaturen. Det andra var levnadsstandarden – bilar, tv, ett nytt behagligt liv i det ekonomiska undrets hemland.

Därför flydde väldigt många människor från Öst till Väst. Därför byggde Öst muren för att låsa in dessa människor så att de inte kunde fortsätta att fly.

SR/Sune Karlsson: Här är Berlin, och här är Brandenburger Tor, och här går gränsen mellan Östberlin och Västberlin och gränsen mellan öst och väst, helt enkelt. Framför Brandenburger Tor har fem stridsvagnar kört upp. Det är här inte längre fråga om en gräns i vanlig mening - det ser mera ut som en frontlinje.

Thérèse Amnéus: Muren byggdes alltså för att stoppa människorna från att fly till väst. Men hur reagerade man då i väst? Konrad Adenauer var förbundskansler i Västtyskland och i Berlin satt en borgmästare som hade varit motståndsmän under andra världskriget – han hette Willy Brandt. Hanno Hochmuth berättar:

Hanno Hochmuth: Här i Västberlin regerade Willy Brandt. Han var mycket upprörd över murbygget. Han protesterade både hos den amerikanske presidenten John F. Kennedy och hos Konrad Adenauer.

Willy Brandt: Jag vänder mig i denna stund mycket medvetet även till landsmännen i Öst. Låt er inte förnedras. Skjut framförallt inte på era egna landsmän!

Thérèse Amnéus: Berlins borgmästare, Willy Brandt, var alltså emot byggandet av muren, men hur reagerade då Konrad Adenauer – förbundskanslern i Västtyskland?

Hanno Hochmuth: Konrad Adenauer, som tidigare bott i Köln, var som politiker i första hand intresserad av västra Tyskland. Han var reserverad gentemot den östra delen av Tyskland. När

muren byggdes kom Adenauer inte till Berlin, utan höll på med sin valkampanj – mot Willy Brandt.

Inte heller John F. Kennedy företog sig till en början särskilt mycket mot murbygget. John F. Kennedy var i själva verket ganska nöjd med att Chrusjtjov gått med på att muren byggdes. Det visade tydligt att Östblocket, att Sovjetunionen och även DDR, inte längre gjorde anspråk på hela Berlin. Både Bonn och Washington förhöll sig passiva, när Berlinmuren byggdes.

I juni 1963 hälsade Willy Brandt, som Västberlins borgmästare, John F. Kennedy välkommen till Berlin. John F. Kennedy skjutsades runt i Berlin. Han besökte muren och också Checkpoint Charlie.

SR inslag: Flygplatsen Tegel, i Västberlin. President Kennedy har just, i morse, satt sin fot på västberlinsk mark. Han hälsas av Berlins regerande borgmästare Willy Brandt, och förbundskansler Adenauer.

Hanno Hochmuth: Men framför allt var han vid rådhuset i Schöneberg. Det var Västberlins rådhus. Framför detta rådhus i Schöneberg stod ungefär en halv miljon människor. Alla ville de se Kennedy. Kennedy höll ett tal, där han kallade Västberlin för en frihetens stad.

John F. Kennedy: Två tusen år sedan var det mest skrytsamma man kunde säga: jag är romersk medborgare. Idag, i en värld av frihet, är det skrytsammaste man kan säga: Jag är en Berlinare!

Thérèse Amnéus: Genom sitt tal visade John F. Kennedy sin solidaritet med Berlinarna, men muren var ett faktum. Hur skulle det kännas att bo i en stad där man plötsligt satte upp en mur? Jag frågade elever på Blackebergs gymnasium hur de skulle reagera.

Elev, kille: Jag tror inte riktigt jag kan föreställa mig hur det skulle kännas att bara skäras av från halva samhället.

Elev, tjej: Jag tänker att det måste kännas väldigt konstigt att se den andra sidan utvecklas, medan sin egen sida står still i utvecklingen.

Thérèse Amnéus: Hanno Hochmuth växte själv upp bakom muren i Östberlin...

Hanno Hochmuth: När muren föll, var jag 12 år. Vi uppfostrades i stark socialistisk anda. Och vi visste att fienden befann sig på andra sidan muren. Det fick vi i alla fall lära oss i skolan, men i verkligheten såg de flesta av oss inte väst som en

fiende utan som en förebild. Det var det schizofrena i öst. Å ena sidan fick man lära sig att väst var fienden och man växte upp med att muren var något självklart. Å andra sidan var väst också något mycket attraktivt och det kunde man se mycket tydligt – åtminstone på tv

Thérèse Amnéus: Muren särade på vänner och familjer och det var inte förrän två år efter att muren byggts som västberlinare för första gången kunde hälsa på sina vänner och släktingar i öst.

Hanno Hochmuth: Inte förrän i december 1963, mer än två år senare, fick västberlinarna för första gången möjlighet att besöka Östberlin. Man hade förhandlat fram en slags julklapp med DDR. Och över en halv miljon människor från Västberlin utnyttjade möjligheten att besöka Östberlin till jul. Framförallt för att träffa sina släktingar där. Västberlinarna kände sig också själva inmurade och sjöng ofta en sång om öbor. De kallade sig öbor, som innevånarna på en ö någonstans i Stilla havet.

Musik/

Insulaner/:

Es liegt eine Insel im roten Meer, und die Insel heißt Berlin.
Der Osten ist nah und der Westen ist fern, und manch
Flugzeug dröhnt durch die Nacht.
Und wacht man dann auf, ha'm verärgerte Herrn – sich was
Neues ausgedacht.
Der Insulaner hofft unbeirrt, dass seine Insel wieder'n
schönes Festland wird.

Thérèse Amnéus: Berlinmuren stoppade flyktströmmarna från öst till väst, men många försökte fortfarande ta sig över – trots livsfaran.

Hanno Hochmuth: Mellan 1961 och 1989 lyckades ungefär 50 000 människor fly från Öst till Väst genom att hoppa från fönster, genom att gräva tunnlar, med luftballonger, till och med. Men minst 136 människor omkom vid Berlinmuren, under sina försök att fly.

Willy Brandt: Schießt vor allem nicht auf eure eigenen Landsleute!

Thérèse Amnéus: Mer om Willy Brandt, som blev Tysklands fjärde förbundskansler och som fick Nobels fredspris, hör du i nästa program.

Willy Brandt: Skynd dere å handle, før det er for sent å angre.

Thérèse Amnéus: Mer Material och arbetsuppgifter till det här programmet hör hittar du på www.ur.se/anacondaaufdeutsch. Jag heter Therese Amneus.